

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

อาชีพเกษตรกรรมถือว่าเป็นอาชีพหลักของคนไทย มีประชากรที่ประกอบอาชีพทางการเกษตรถึงร้อยละ 60 ของประชากรทั่วประเทศ แต่ประชากรในภาคการเกษตรส่วนใหญ่ยังมีฐานะยากจนมีรายได้ต่ำกว่าประชาชนที่ประกอบอาชีพอื่น การที่รายได้ของประชากรในภาคการเกษตรมีความแตกต่างกับรายได้ของอาชีพนอกภาคการเกษตรค่อนข้างสูงเป็นผลทำให้ประชากรในภาคการเกษตรไม่ยอมประกอบอาชีพทางการเกษตรต่อไป โดยส่วนใหญ่จะหันหน้าเข้าสู่การเป็นแรงงานรับจ้างในภาคอุตสาหกรรม เพราะคิดว่าการประกอบอาชีพเกษตรไม่มีรายได้ที่เพิ่มขึ้น อีกทั้งต้องมีความเสี่ยงสูงในการลงทุนและเรื่องของสภาพดินฟ้าอากาศไม่เป็นใจอีกด้วย

จากสภาพปัญหาเศรษฐกิจที่ถดถอยมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา ก่อให้เกิดปัญหาตามมาอย่างมากมาย ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ประชาชนผู้ใช้แรงงานทั่วไป เนื่องจากมีการเลิกจ้างงาน มีการคัดคนออกแล้วนำเครื่องจักรเข้ามาทดแทนแรงงานคน แรงงานเหล่านั้นจึงหันกลับสู่ภูมิลำเนาเดิม เพื่อกลับมาทำอาชีพทางการเกษตรซึ่งเป็นอาชีพเดิมของตนอีกครั้ง (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ,2542)

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้กำหนดแนวทางในการพัฒนาการเกษตร 4 ระดับ คือ ระดับเกษตรยังชีพ ระดับเศรษฐกิจพอเพียง ระดับนิคมการเกษตร และระดับการแปรรูปและอุตสาหกรรมเกษตร การพัฒนาระดับเกษตรยังชีพ เป็นโครงการที่มีส่วนเข้ามาช่วยแก้ไขปัญหาคารว่างงานได้ระดับหนึ่ง และยังช่วยรองรับปัญหาแรงงานที่ว่างงาน ไม่มีรายได้ เป็นผู้ที่ไม่มีที่ดินทำกินเพียงเล็กน้อย เป็นการทำการเกษตรเพื่อผลิตอาหารบริโภคในครัวเรือนให้พอมีพอกินสามารถดำรงชีพอยู่ได้โดยไม่อดอยาก

โครงการเกษตรยังชีพมีหลักการและเหตุผล ที่สำคัญประการหนึ่ง ได้แก่ ภารกิจช่วยเหลือแรงงานที่ว่างงาน หรือถูกเลิกจ้างงานจากภาคอุตสาหกรรมและบริการที่เดินทางกลับภูมิลำเนาและประสงค์จะประกอบอาชีพการเกษตร จากการดำเนินงานมาช่วงระยะเวลาหนึ่งได้ช่วยบรรเทาปัญหาคารว่างงานได้ระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตามปัญหาคารว่างงานยังคงรุนแรงไม่เฉพาะแต่ในภูมิภาคเท่านั้นแต่ประชาชนที่มีการศึกษาและอาศัยอยู่ในส่วนกลางก็ประสบปัญหาด้วย ประการที่สอง แนวทางการเกษตรเพื่อการยังชีพจะทำให้ประชาชนทั่วไป คนว่างงาน ได้มีอาหารเลี้ยงตนเอง โดยใช้พื้นที่ที่มีอยู่เพียงเล็กน้อยจัดทำบ่อปลา ปลูกพืชผัก และเลี้ยงสัตว์สำหรับการบริโภคในครัวเรือน ประการสุดท้าย เพื่อสนับสนุนประชาชนทั่วไปและคนว่างงานได้ทำการเกษตรเพื่อยังชีพ โดยรัฐให้

ความช่วยเหลืออย่างมีระบบ รวดเร็ว ทัวถึง และกว้างขวางยิ่งขึ้นดังนั้นวัตถุประสงค์ของโครงการเกษตรยังชีพเพื่อให้คนว่างงานและประชาชนทั่วไป ทำการเกษตรสำหรับผลิตอาหารบริโภคในครัวเรือน ลดค่าใช้จ่ายในการครองชีพ

เป้าหมายของโครงการเกษตรยังชีพ คือ ผู้ว่างงาน ผู้ไม่มีรายได้ เกษตรกรรายย่อย ที่มีที่ดินน้อยได้เข้าร่วมกิจกรรมในโครงการเกษตรยังชีพ และประชาชนทั่วไปสนใจทำการเกษตรสำหรับผลิตอาหารบริโภคในครัวเรือนเพิ่มมากขึ้น

ในการดำเนินโครงการนี้ได้กำหนดรูปแบบการดำเนินงานให้ผู้ว่างงานหรือผู้ที่สนใจเข้าร่วมโครงการพิจารณาตัดสินใจเลือกตามความต้องการและความเหมาะสมของพื้นที่ โดยแบ่งเป็น 5 รูปแบบดังนี้

- รูปแบบที่ 1 การปลูกพืชผักสวนครัวร่วมกับการเลี้ยงปลา
- รูปแบบที่ 2 การปลูกพืชผักสวนครัวร่วมกับการเลี้ยงสัตว์ปีก
- รูปแบบที่ 3 การปลูกพืชผักสวนครัวอย่างเดียว
- รูปแบบที่ 4 การเลี้ยงปลาอย่างเดียว
- รูปแบบที่ 5 การเลี้ยงสัตว์ปีกอย่างเดียว

แนวทางในการดำเนินการในการเลือกพื้นที่จัดทำโครงการเกษตรยังชีพนั้น ผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรยังชีพ ที่มีที่ดินอยู่แล้ว สามารถปรับปรุงพื้นที่โดยยกเป็นแปลงปลูกพืชผักสวนครัว และกันพื้นที่บางส่วนไว้เลี้ยงเป็ดหรือเลี้ยงไก่ รวมทั้งอาจทำเป็นบ่อปลา ในกรณีที่มีพื้นที่จำกัด หรือไม่มีบริเวณ อาจเลือกปลูกผักสวนครัวในกระถางหรือภาชนะแขวน และวางไว้บริเวณที่รับแสงได้ตลอดวัน ก็สามารถปลูกผักสวนครัวไว้เพื่อทยอยบริโภคได้ต่อเนื่องตลอดไป

โครงการเกษตรยังชีพ ได้ดำเนินการครอบคลุมพื้นที่ 76 จังหวัดทั่วประเทศ มีระยะเวลาดำเนินการ ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2541- เดือนกันยายน 2542 ในส่วนของจังหวัดเชียงใหม่ ได้ดำเนินการทั้งหมด 22 อำเภอ กับ 2 กิ่งอำเภอ มีผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรยังชีพ จำนวน 9,188 ราย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีความต้องการที่จะศึกษา การตัดสินใจของเกษตรกร ในการเข้าร่วมโครงการ ตลอดจนความคิดเห็นของเกษตรกรที่ไม่เข้าร่วมโครงการ มีกระบวนการของการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการอย่างไร เพื่อที่นำผลของการวิจัยครั้งนี้เป็นแนวทางกระตุ้นให้เกษตรกรในพื้นที่เป้าหมาย หรือพื้นที่อื่นเข้าร่วมโครงการมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการตัดสินใจของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรยั่งยืน
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรยั่งยืนและสาเหตุของเกษตรกรที่ไม่เข้าร่วมโครงการ
3. เพื่อศึกษาถึงปัญหา และอุปสรรคในการปฏิบัติตามกระบวนการตัดสินใจ เข้าร่วมโครงการเกษตรยั่งยืน

ประโยชน์ที่จะได้รับการวิจัย

เพื่อใช้เป็นแนวทางปรับปรุงการดำเนินการตามโครงการ ให้เกษตรกรรายย่อยในเขตพื้นที่เป้าหมายหรือพื้นที่อื่น ๆ สนใจเข้าร่วมโครงการเกษตรยั่งยืนมากยิ่งขึ้น

สมมติฐานของการวิจัย

ปัจจัยทางด้านบุคคล เศรษฐกิจ และสังคม ของเกษตรกรมีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมโครงการเกษตรยั่งยืน

ขอบเขตและวิธีการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้ศึกษาสภาพด้านบุคคล เศรษฐกิจและสังคม ที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมโครงการเกษตรยั่งยืน ของเกษตรกร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา จะทำการศึกษากลุ่มเป้าหมาย คือ เกษตรกรผู้แสดงความจำนงเข้าร่วมกิจกรรมในโครงการเกษตรยั่งยืนทั้งหมดของอำเภอสันทรายจำนวน 86 ราย และเกษตรกรที่ไม่เข้าร่วมกิจกรรมในโครงการเกษตรยั่งยืน ของอำเภอสันทราย โดยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 86 ราย รวมเป็นประชากรที่ใช้ในการศึกษา 172 ราย รวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์เกษตรกรด้วยแบบสอบถาม

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้แยกตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

ตัวแปรอิสระ (Independent Variables)

1. ปัจจัยทางด้านบุคคล

- 1.1 อายุ
- 1.2 ระดับการศึกษา
- 1.3 ภาวะการว่างงาน

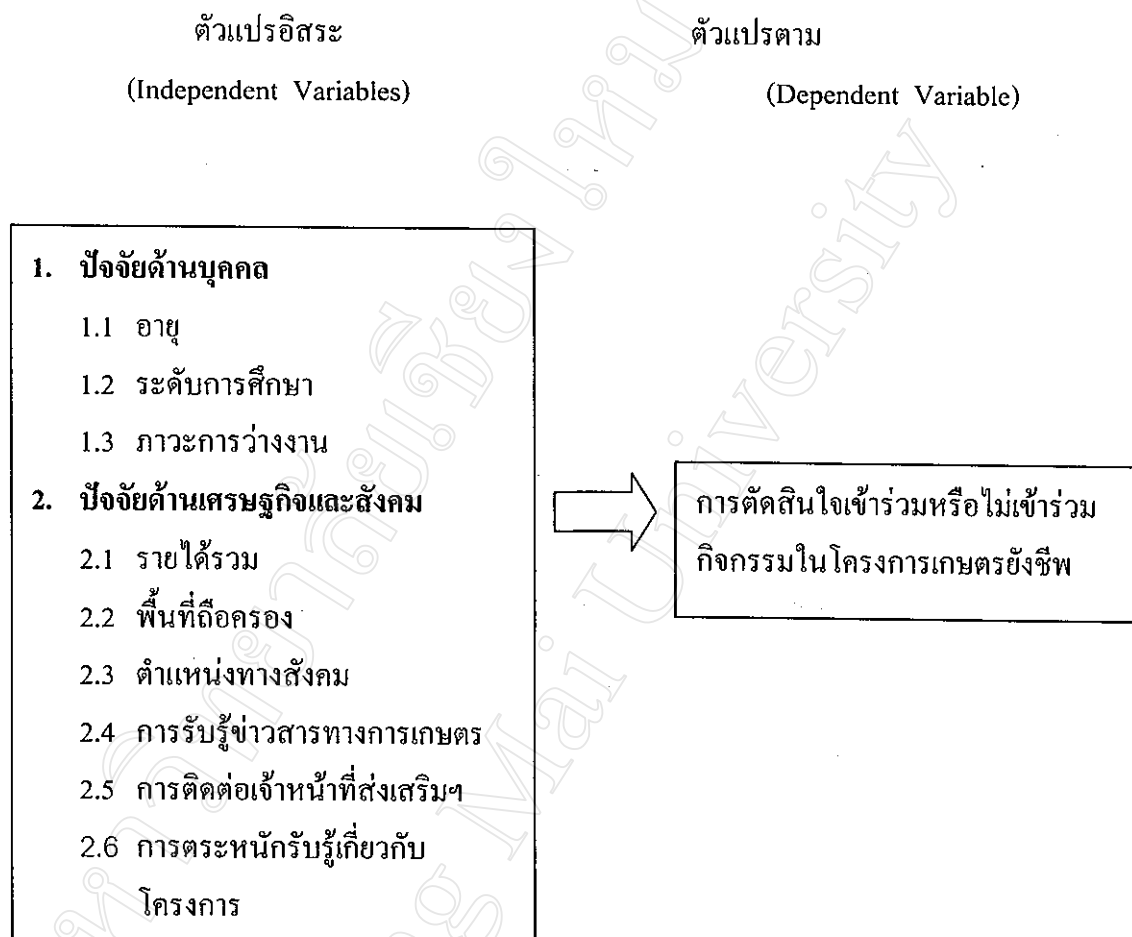
2. ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคม

- 2.1 รายได้รวม
- 2.2 พื้นที่ถือครอง
- 2.3 ตำแหน่งทางสังคม
- 2.4 การรับรู้ข่าวสารทางการเกษตร
- 2.5 การติดต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมฯ
- 2.6 การตระหนักรู้เกี่ยวกับ โครงการ

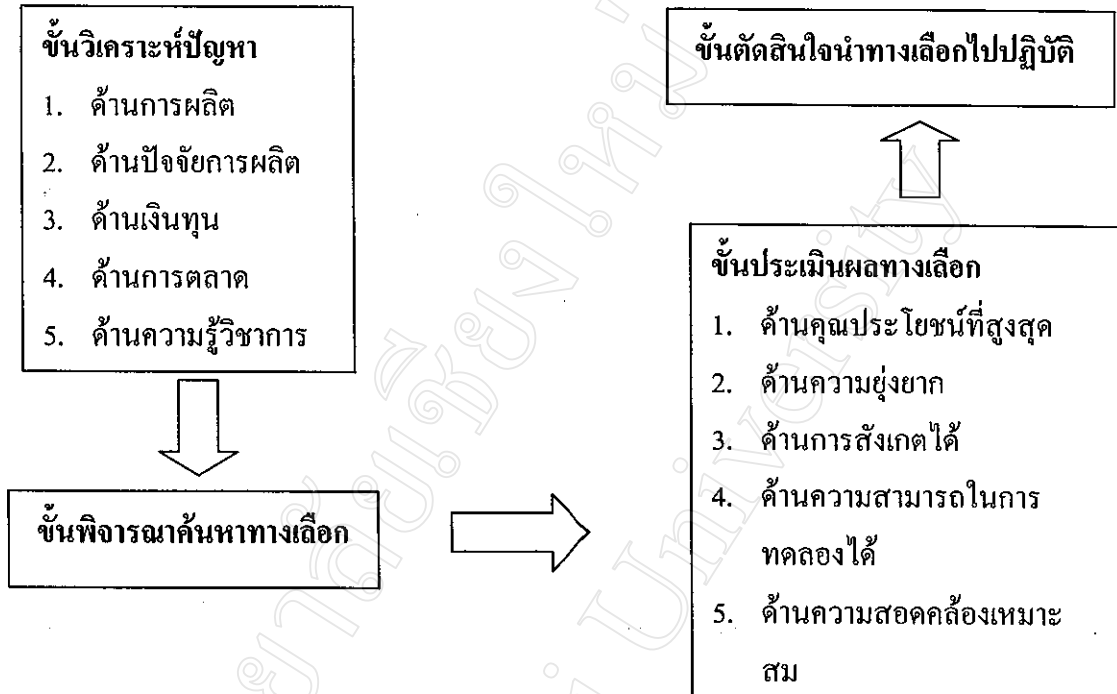
ตัวแปรตาม (Dependent Variable) ได้แก่

การตัดสินใจเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมกิจกรรมใน โครงการเกษตรยั่งยืน

ความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย มีกรอบแนวความคิด ดังนี้

กรอบแนวความคิดกระบวนการตัดสินใจ

ที่มา:องค์การและการบริหาร ธงชัย สันติวงษ์ 2535 นิยามศัพท์

1. กระบวนการตัดสินใจ หมายถึง การตัดสินใจที่จะกระทำกิจกรรมใด ๆ กิจกรรมหนึ่งที่เป็นผลจากการคิดพิจารณาไตร่ตรอง จากทางเลือกหลาย ๆ ด้าน โดยใช้ข้อมูลต่าง ๆ ประกอบกับเหตุผลในการพิจารณาการตัดสินใจ ลำดับขั้นในการพิจารณาตัดสินใจของเกษตรกรซึ่งมีทั้งหมด 4 ขั้นตอน คือ

1.1 ขั้นวิเคราะห์ถึงตัวปัญหา หมายถึง ปัญหาที่เกษตรกรผู้ให้ข้อมูลประสบอยู่ในการประกอบอาชีพทางการเกษตรไม่ว่าจะเป็นปัญหาเรื่องปัจจัยการผลิต ความรู้ทางการเกษตร เงินทุน และการตลาด

1.2 ขั้นพิจารณาค้นหาทางเลือก หมายถึง การที่เกษตรกรผู้ให้ข้อมูลได้คิด วิเคราะห์ค้นหาและพิจารณาทางเลือกในการประกอบอาชีพทางการเกษตรไม่ว่าจะเป็นทางเลือกในด้านการปลูกพืช การปศุสัตว์ หรือการประมง ซึ่งอาจมีมากกว่า 2 ทางเลือก โดยได้รับข่าวสารจากหน่วยงานของรัฐและเอกชน

1.3 ขั้นประเมินผลทางเลือก หมายถึง การที่เกษตรกร ผู้ให้ข้อมูลมีการพิจารณาไตร่ตรองวิเคราะห์ทางเลือกดังกล่าวว่ามีผลดี ผลเสียอย่างไร ในแต่ละทางเลือก

1.4 ขั้นการตัดสินใจเลือกทางเลือก หมายถึง ขั้นตอนที่เกษตรกร ผู้ให้ข้อมูล ยอมรับ และตัดสินใจนำเอาทางเลือกที่ได้รับคำแนะนำจากหน่วยงานของรัฐและเอกชน ไปปฏิบัติตามคำแนะนำหรือทดแทนการประกอบอาชีพเกษตรที่ทำอยู่เดิม

2. การตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ หมายถึง การเข้าร่วมเป็นสมาชิกในโครงการเกษตรยั่งยืน ปี พ.ศ. 2542

3. โครงการเกษตรยั่งยืน หมายถึง โครงการที่จัดทำขึ้นโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อลดปัญหาการว่างงานของเกษตรกร ผู้มีรายได้น้อย โดยสนับสนุนให้มีการผลิตการเกษตรเพื่อบริโภคในครัวเรือน และลดค่าใช้จ่ายในการครองชีพ

4. อายุ หมายถึง อายุของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการในช่วงเวลาที่รวบรวมข้อมูลคิดเป็นจำนวนปี

5. ระดับการศึกษา หมายถึง วุฒิการศึกษาของผู้ให้ข้อมูลที่เคยได้รับมาจากสถาบันการศึกษาทั้งในและนอกระบบโรงเรียน

6. พื้นที่ถือครอง หมายถึง กรรมสิทธิ์ในที่ดินถือครอง ได้แก่ การเป็นเจ้าของที่ดิน และการเช่าที่ดินในบางส่วน

7. การรับรู้ข่าวสาร หมายถึง การรับรู้ข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ โดยวัดจากความถี่ของการได้รับข่าวสาร

8. แรงงานในครัวเรือน หมายถึง จำนวนแรงงานที่มีอยู่ในครอบครัวของเกษตรกร

9. การมีตำแหน่งทางสังคม หมายถึง การมีตำแหน่งที่เป็นทางการ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน กรรมการองค์การบริหารส่วนตำบล ฯลฯ รวมทั้งตำแหน่งที่ไม่เป็นทางการ

10. เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรที่ว่างงานตามฤดูกาลและเกษตรกรที่ว่างงานเนื่องจากการถูกเลิกจ้างงานในภาคอุตสาหกรรมที่กลับมายังภูมิลำเนาเดิม

11. ภาวะการว่างงาน หมายถึง ลักษณะของการว่างงานเนื่องมาจากการถูกเลิกจ้างงานและเกษตรกรที่ว่างงานตามฤดูกาล